

PRAWO CYWILNE

CZEŚĆ OGÓLNA I ZOBOWIĄZANIA

2023/24

SNP(Z)II

Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez zwierzęta

Art. 431 kc

§ 1. Kto zwierzę chowa albo się nim posługuje, obowiązany jest do naprawienia wyrządzonej przez nie szkody niezależnie od tego, czy było pod jego nadzorem, czy też zabłąkało się lub uciekło, chyba że ani on, ani osoba, za którą ponosi odpowiedzialność, nie ponoszą winy.

§ 2. Chociażby osoba, która zwierzę chowa lub się nim posługuje, nie była odpowiedzialna według przepisów paragrafu poprzedzającego, poszkodowany może od niej żądać całkowitego lub częściowego naprawienia szkody, jeżeli z okoliczności, a zwłaszcza z porównania stanu majątkowego poszkodowanego i tej osoby, wynika, że wymagają tego zasady współżycia społecznego.

- Artykuł 431 KC dotyczy **szkód wyrządzonych przez zwierzęta** działające z własnego popędu, a zatem w **wyniku ich samoistnego zachowania, kiedy nie jest to związane z działaniem człowieka**

***Kiedy zwierzę wykonuje polecenia człowieka, jest przez niego kontrolowane → człowiek używający zwierzę ponosi odpowiedzialność na zasadach ogólnych z art. 415 KC**

- Artykuł 431 KC **nie dotyczy szkód wyrządzonych przez zwierzęta dzikie, żyjące w stanie wolnym**, za które odpowiada Skarb Państwa na podstawie przepisów szczególnych: Prłow i OchrPrzyrodU.

- **Podmiot odpowiedzialny** → ten, kto **zwierzę chowa** lub się nim **posługuje**. Chować zwierzę to znaczy przez dłuższy czas otaczać go opieką, dawać schronienie, karmić, leczyć itp. (- niekoniecznie właściciel)
- Osoba chowająca zwierzę lub się nim posługująca ponosi odpowiedzialność za szkodę przez nie wyrządzoną:
 - **na zasadzie winy w nadzorze** (*culpa in custodiendo*) – za działania własne
 - **na zasadzie ryzyka za zawiniony czyn cudzy** – za działania osób, za które ponosi odpowiedzialność
- *przyjmuje się **domniemanie WINY**
- Dla zwolnienia od odpowiedzialności chowający zwierzę lub się nim posługujący wykazać musi **brak winy własnej i innych osób, za które ponosi odpowiedzialność**
- Jeżeli nie są spełnione przesłanki odpowiedzialności na zasadzie art. 431 § 1 KC, poszkodowany może dochodzić odszkodowania **na zasadach słuszności**.
 - Kryterium istotnym (lecz nie decydującym) dla przyznania odszkodowania na podstawie art. 431 § 2 KC będzie sytuacja, w której stan majątkowy osoby chowającej lub posługującej się zwierzęciem jest istotnie lepszy od stanu majątkowego osoby poszkodowanej.**

Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną wyrzuceniem, wylaniem lub spadnięciem jakiegokolwiek przedmiotu z pomieszczenia

Art. 433 KC Za szkodę wyrządzoną wyrzuceniem, wylaniem lub spadnięciem jakiegokolwiek przedmiotu z pomieszczenia jest odpowiedzialny ten, kto pomieszczenie zajmuje, chyba że szkoda nastąpiła wskutek siły wyższej albo wyłącznie z winy poszkodowanego lub osoby trzeciej, za którą zajmujący pomieszczenie nie ponosi odpowiedzialności i której działaniu nie mógł zapobiec.

- **Podmiot odpowiedzialny** → ten, kto faktycznie włada pomieszczeniem we własnym interesie, czyli zajmuje na podstawie dowolnego tytułu prawnego, takiego jak własność, najem, spółdzielcze prawo do lokalu itp., a nawet bez takiego tytułu.
- **Wylanie, wyrzucenie lub spadnięcie przedmiotu z pomieszczenia** → rozumieć to należy szeroko; nie tylko kiedy następuje to na zewnątrz pomieszczenia (budynku). Na przykład: zajmujący pomieszczenie odpowiadać więc będzie na zasadzie art. 433 KC także w przypadku, kiedy szkoda spowodowana będzie przelaniem się – na skutek wadliwego działania odpowiednich urządzeń – wody z lokalu wyżej położonego do lokalu położonego niżej.

Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną wyrzuceniem, wylaniem lub spadnięciem jakiegokolwiek przedmiotu z pomieszczenia ukształtowana została na zasadzie ryzyka i wyłączyć ją może wykazanie jednej z trzech okoliczności egzoneracyjnych:

1. Siła wyższa

Siła wyższa → zdarzenie zewnętrzne, którego skutków nie da się przewidzieć ani też im zapobiec, przy czym wymaga się, aby **wszystkie te cechy występowały łącznie**.

Może ona wynikać zarówno ze zdarzeń naturalnych jak i z działań człowieka (np. wojna, zamieszki itp.).

2. Wyłączna wina poszkodowanego

3. Wyłączna wina osoby trzeciej, za którą zajmujący pomieszczenie nie ponosi odpowiedzialności i której działaniu nie mógł zapobiec

Jan wynajmuje mieszkanie w bloku na 5 piętrze. Z okna w mieszkaniu wynajmowanego przez Jana wypadła ceramiczna doniczka i uderzyła w zaparkowany na ulicy samochód. Rozważ, czy Jan poniesie odpowiedzialność na gruncie art. 433 KC jeśli:

- 1) Doniczka została strącona z parapetu przez podmuch wiatru;
- 2) Doniczka została strącona z parapetu przez chodzącego po parapecie kota należącego do Jana;
- 3) Doniczkę wyrzucił przez okno jeden z uczestników imprezy zorganizowanej przez Jana;
- 4) Doniczkę wyrzucił złodziej, który pod nieobecność Jana włamał się do mieszkania.

Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez zawalenie się budowli lub oderwanie się jej części

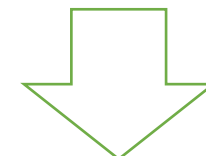
Art. 434 KC Za szkodę wyrządzoną przez zawalenie się budowli lub oderwanie się jej części odpowiedzialny jest samoistny posiadacz budowli, chyba że zawalenie się budowli lub oderwanie się jej części nie wynikało ani z braku utrzymania budowli w należytych stanie, ani z wady w budowie.

- Podmiot odpowiedzialny → **posiadacz samoistny**, a zatem podmiot, który włada budowlą jak właściciel. Posiadaczem samoistnym będzie więc właściciel czy użytkownik wieczysty, a także osoba, która włada budowlą jak właściciel bez tytułu prawnego, choćby w złej wierze.
- **Budowla** → związane z gruntem dzieło rąk ludzkich i obejmuje wszelkiego rodzaju urządzenia, budynki (mieszkalne i użytkowe) i inne urządzenia, które są podobne do budynku (mur, wieża, rusztowanie, most, zapora wodna itp.), przy czym może to być konstrukcja podziemna, naziemna jak i nadziemna. Połączenie budowli z gruntem może być zakładane nawet jako krótkotrwałe, przejściowe (tak SN w wyr. z 22.6.1981 r., II CR 237/81, Legalis).
- **Część budowli** → części składowe (np. windy, drzwi, piece, kominy, urządzenia klimatyzacyjne, balkony, balustrady itp.), a także przedmioty, które nie są częściami składowymi budowli w rozumieniu art. 47 § 2 KC.

Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez zawalenie się budowli lub oderwanie się jej części, ukształtowana została **na zasadzie ryzyka**.

Okoliczności egzoneracyjne:

1. zawalenie się budowli lub oderwanie się jej części **nie wynikało z braku utrzymania budowli w należytych stanie,**
2. zawalenie się budowli lub oderwanie się jej części **nie wynikało z wad w budowie.**

Konieczne jest ustalenie konkretnej przyczyny wystąpienia szkody, dla stwierdzenia, że objęta jest ona jedną z okoliczności egzoneracyjnych. Posiadacz samoistny budowli przeprowadzić musi w istocie dowód negatywny, który w praktyce sprowadzi się w pierwszej kolejności do wskazania przyczyny zawalenia się budowli bądź oderwania jej części, a następnie wykazać musi, iż nie miał on związku z brakiem utrzymania budowli w należytych stanie, czy też wadami w budowie, a więc iż **do szkody doszło mimo tego, iż budowla była wybudowana i utrzymywana należycie** (podobnie SN w wyr. z 28.1.1967 r., I CR 475/66, Legalis).

Odpowiedzialność za szkody wyrządzone komukolwiek przez ruch przedsiębiorstwa lub zakładu wprawianego w ruch za pomocą sił przyrody

Art. 435 KC

§ 1. Prowadzący na własny rachunek przedsiębiorstwo lub zakład wprawiany w ruch za pomocą sił przyrody (pary, gazu, elektryczności, paliw płynnych itp.) ponosi odpowiedzialność za szkodę na osobie lub mieniu, wyrządzoną komukolwiek przez ruch przedsiębiorstwa lub zakładu, chyba że szkoda nastąpiła wskutek siły wyższej albo wyłącznie z winy poszkodowanego lub osoby trzeciej, za którą nie ponosi odpowiedzialności.

§ 2. Przepis powyższy stosuje się odpowiednio do przedsiębiorstw lub zakładów wytwarzających środki wybuchowe albo posługujących się takimi środkami.

Przedsiębiorstwo → art. 55¹ KC - stanowi ono zorganizowany zespół składników niematerialnych i materialnych przeznaczonym do prowadzenia działalności gospodarczej.

Zakład → jednostka organizacyjna przeznaczona do innych, określonych celów, niekoniecznie gospodarczych

Wykorzystywanie sił przyrody → przedsiębiorstwo (zakład) wprawiane w ruch za pomocą sił przyrody, tj. przy wykorzystaniu energii elektrycznej, atomowej, paliw płynnych, pary, gazu itp. (źródła energii wyliczone są jedynie przykładowo).

Podmiot odpowiedzialny → prowadzący przedsiębiorstwo (zakład); decydujące jest tu wykonywanie faktycznego władztwa dla siebie, przy czym nie jest istotne, na podstawie jakiego tytułu prawnego to następuje (np. własność, dzierżawa, leasing); za prowadzącego przedsiębiorstwo lub zakład nie może być uznany jego dozorca, zarządca czy inna osoba wykonująca w stosunku do niego jedynie dzierżenie.

Odpowiedzialność **na zasadzie ryzyka** → oparta jest to na założeniu, że samo funkcjonowanie zakładu wprawianego w ruch za pomocą sił przyrody stwarza niebezpieczeństwo wyrządzenia szkody, niezależnie od działania lub zaniechania podmiotu prowadzącego taki zakład.

Związek szkody z ruchem przedsiębiorstwa → Rozszerzona odpowiedzialność przedsiębiorstwa (zakładu) wprawianego w ruch za pomocą sił przyrody powstaje pod warunkiem, że szkoda pozostaje w normalnym **związku przyczynowym z ruchem przedsiębiorstwa**.

- **Szkoda jest bezpośrednim skutkiem użycia sił przyrody** i pozostaje w adekwatnym związku przyczynowym z niebezpieczeństwem wynikającym z zastosowania tych sił,
- **Szkoda pozostaje w związku z samym tylko ruchem przedsiębiorstwa lub zakładu jako całości, niezwiązanym koniecznie w danych okolicznościach z wykorzystywaniem sił przyrody**

Ruch przedsiębiorstwa to każdy przejaw jego działalności, wynikający z określonej struktury organizacyjnej i funkcji usługowo-produkcyjnej przedsiębiorstwa, na który składa się funkcjonowanie wszystkich jego agend **bez względu na to, w jakim stosunku pozostaje ich funkcjonowanie do stosowanych sił przyrody**.

Przesłanki egzoneracyjne:

1. szkoda nastąpiła wskutek **siły wyższej**
2. szkoda nastąpiła **wyłącznie z winy poszkodowanego**
3. szkoda nastąpiła **wyłącznie z winy osoby trzeciej**, za którą prowadzący przedsiębiorstwo (zakład) nie ponosi odpowiedzialności

Odpowiedzialność za szkody wyrządzone komukolwiek przez ruch pojazdu mechanicznego napędzanego siłami przyrody

Art. 436 KC

§ 1. Odpowiedzialność przewidzianą w artykule poprzedzającym ponosi również samoistny posiadacz mechanicznego środka komunikacji poruszanego za pomocą sił przyrody. Jednakże gdy posiadacz samoistny oddał środek komunikacji w posiadanie zależne, odpowiedzialność ponosi posiadacz zależny.

§ 2. W razie zderzenia się mechanicznych środków komunikacji poruszanych za pomocą sił przyrody wymienione osoby mogą wzajemnie żądać naprawienia poniesionych szkód tylko na zasadach ogólnych. Również tylko na zasadach ogólnych osoby te są odpowiedzialne za szkody wyrządzone tym, których przewożą z grzeczności.

Mechaniczny środek komunikacji → pojazd wyposażony we własne urządzenie napędowe (silnik), wprawiany w ruch za pomocą sił przyrody, zdolny do samodzielnego poruszania się, służący komunikacji, a więc utrzymywaniu łączności między osobami, transportu towaru i ludzi, rekreacji itp.; np. skutery, motory, samochody osobowe i ciężarowe, autobusy, trolejbusy, łodzie motorowe, pojazdy szynowe, statki powietrzne.

Podmiot odpowiedzialny → Odpowiedzialność przewidzianą w art. 436 KC ponosi **posiadacz mechanicznego środka komunikacji**, a więc zarówno posiadacz samoistny, jak i zależny.

* Odpowiedzialność posiadacza samoistnego wyłączona jest przez odpowiedzialność posiadacza zależnego, bowiem kiedy środek komunikacji oddany zostanie w posiadanie zależne, do naprawienia szkody zobowiązany jest posiadacz zależny (np. najemca, dzierżawca).

Odpowiedzialność na **zasadzie ryzyka** → oparta na założeniu, że ruch mechanicznego środka komunikacji postrzegany być musi jako zdarzenie wywołujące zwiększone ryzyko powstania szkody, które w całości obciążać powinno posiadacza tego środka.

* Co do szkód powstałych ze względu na **zderzenie pojazdów** i odniesionych przez **osoby przewożone z grzeszności** → **zasada winy art. 415 KC**

Podstawowa zasada odpowiedzialności za szkody wyrządzone w związku z ruchem mechanicznego środka komunikacji (zasada ryzyka), została złagodzona w odniesieniu do przypadków **zderzenia się** tych środków oraz kiedy szkodę odniosły **osoby przewożone z grzeszności**, bowiem utrzymanie zasady ryzyka nie było tam uzasadnione.

Przesłanki egzoneracyjne:

1. szkoda nastąpiła wskutek **siły wyższej**
2. szkoda nastąpiła **wyłącznie z winy poszkodowanego**
3. szkoda nastąpiła **wyłącznie z winy osoby trzeciej**, za którą prowadzący przedsiębiorstwo (zakład) nie ponosi odpowiedzialności

1. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez czyn własny:

Osoby fizyczne → art. 415 k.c. → ZASADA WINY

Osoby prawne → art. 416 k.c. → ZASADA WINY

2. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przy wykonywaniu władzy publicznej:

Art. 417 i 417(1) k.c. → ZASADA BEZPRAWNOŚCI

Art. 417(2) → ZASADA SŁUSZNOŚCI

3. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez osoby pozostające pod nadzorem

Art. 427 k.c. → ZASADA WINY (wina w nadzorze)

Art. 428 k.c. → ZASADA SŁUSZNOŚCI

4. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez wykonawcę powierzonej czynności

Art. 429 k.c. → ZASADA WINY (wina w wyborze)

5. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez podwładnego

Art. 430 k.c. → ZASADA RYZYKA (złagodzona bo zależna od winy bezpośredniego sprawcy- podwładnego)

6. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez zwierzęta

Art. 431 par. 1 k.c. → ZASADA WINY (wina w nadzorze) – za czyn własny

→ ZASADA RYZYKA (złagodzona bo zależna od zawinienia osoby, za którą ponosi odpowiedzialność) – za czyn osoby za którą ponosi odp.

Art. 431 par 2 k.c. → ZASADA SŁUSZNOŚCI

7. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną wyrzuceniem, wylaniem lub spadnięciem jakiegokolwiek przedmiotu z pomieszczenia

Art. 433 k.c. → ZASADA RYZYKA

8. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez zawalenie się budowli lub oderwanie się jej części

Art. 434 k.c. → ZASADA RYZYKA

9. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone komukolwiek przez ruch przedsiębiorstwa lub zakładu uprawianego w ruch za pomocą sił przyrody

Art. 435 k.c. → ZASADA RYZYKA

10. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone komukolwiek przez ruch pojazdu mechanicznego

Art. 436 par 1 k.c. → ZASADA RYZYKA

Art. 436 par 2 k.c. → ZASADA WINY